SVENSKT NÄRINGSLIV

(O)sund konkurrens

Guide för bättre lokalt företagsklimat
Sammanfattning

Guide för bättre lokalt företagsklimat

Med ett bra företagsklimat blir det lättare att starta och utveckla företag. Fler invånare kommer i arbete och kommunens skatteintäkter kan öka. Därför behöver kommunen skapa villkor som gör det möjligt för företag att konkurrera, investera och växa.

Eftersom offentlig verksamhet har andra ekonomiska förutsättningar kan konkurrensen bli osund

Kommuner är inte bara beslutsfattare och myndigheter. De kan också sälja varor och tjänster på marknader där privata företag verkar. Eftersom offentlig verksamhet har andra ekonomiska förutsättningar kan konkurrensen bli osund, exempelvis genom underprissättning, subventioner, sammanblandning med myndighetsutövning eller begränsad tillgång till viktig infrastruktur.

Den här foldern om (o)sund konkurrens riktar sig till politiker och chefer som vill arbeta förebyggande, uppfylla lagens krav och stärka förtroendet mellan kommunen och det lokala näringslivet.

Ny lag om offentlig säljverksamhet

Den 1 augusti 2026 trädde lagen (2026:578) om offentlig säljverksamhet, LOS, i kraft. Den omfattar kommuner, regioner, staten och offentligt styrda företag. Lagen förbjuder offentlig säljverksamhet och förfaranden som på ett otillbörligt sätt påverkar privata företags möjligheter att verka på marknaden. Exempel på sådant som kan leda till en otillbörlig påverkan är underprissättning, diskriminering, vägran att ge tillträde till infrastruktur och sammanblandning av säljverksamhet och myndighetsutövning. Konkurrensverket kan förelägga en offentlig aktör att ändra eller upphöra med en överträdelse, godta åtaganden och besluta om en marknadsstörningsavgift på upp till 20 miljoner kronor.

Undantag gäller när verksamheten följer beslut av riksdagen eller regeringen eller annars är försvarbar från allmän synpunkt. Om en verksamhet har stöd i kommunallagen kan den alltså fortfarande vara laglig att bedriva. Den nya lagen ändrar inte gränserna för den kommunala kompetensen, utan syftar främst till att skapa en mer effektiv tillämpning och sanktioner som ger starkare incitament att arbeta proaktivt.

Från den 1 januari 2027 ska offentliga aktörer dessutom vart fjärde år utvärdera och dokumentera sin säljverksamhet. Kommuner ska årligen särredovisa varje säljverksamhet som bedrivs i annan form än i ett offentligt företag, med vissa undantag för tillfällig verksamhet eller verksamhet av mindre omfattning.

Kommunens åtagande är därför större än att ingripa först när ett företag klagar. Arbetet behöver vara systematiskt, dokumenterat och återkommande. Det kräver tydligt ansvar från kommunledningen, samordning mellan förvaltningar och kommunala bolag samt en tidig och förtroendefull dialog med näringslivet.

Från 1 januari 2027 ska kommunen årligen;

- **särredovisa varje säljverksamhet som bedrivs i annan form än i ett offentligt företag**
- **samt vart fjärde år utvärdera och redovisa sin säljverksamhet**

Vad ska kommunen göra?

Sedan förra reglerna infördes har många kommuner genom frivilliga åtgärder motverkat osund konkurrens och undvikit utdragna processer som medfört betydande kostnader för både kommunen och samhället. Åtgärder vidtas dock ofta först efter att Konkurrensverket har ingripit. Företag kan dessutom tveka att kritisera en kommun som samtidigt är kund eller tillståndsgivare, medan mindre verksamheter sällan uppmärksammas.

Kommuner behöver därför arbeta förebyggande och strategiskt med frågan. Tidigare var detta främst en rekommendation för att motverka osund konkurrens och stärka det lokala företagsklimatet. Nu följer det även av lagen om offentlig säljverksamhet.

Här beskriver vi lagens krav och kompletterar dem med rekommendationer som kan stärka kommunernas arbete för en sund konkurrens.

1 Besluta om en konkurrenspolicy

Samla principer, ansvar och rutiner i en kommunövergripande policy. Policyn bör omfatta inventering, utvärdering, särredovisning, prissättning, beslut om ny eller utökad säljverksamhet, dialog med näringslivet och hantering av klagomål. Förvaltnings- och bolagschefer bör ha ett tydligt uppföljningsansvar.

2 Inventera all säljverksamhet

Skapa en samlad bild av vilka varor, tjänster och andra nyttigheter som säljs utanför den egna organisationen. Inventeringen ska omfatta både förvaltningar och kommunala bolag. Dokumentera verksamhetens syfte, omfattning, kunder, prissättning, finansiering och koppling till kommunens kärnuppdrag.

3 Bedöm vad som är lagligt och lämpligt

Pröva om varje säljverksamhet ryms inom kommunens befogenheter och om den påverkar privata företag otillbörligt. Granska särskilt underprissättning, direkta eller indirekta subventioner, sammanblandning med myndighetsutövning, diskriminering och tillgång till offentlig infrastruktur. Ställ också frågan om verksamheten är lämplig ur företagsklimat- och förtroendeperspektiv, även när rättsläget är oklart.

4 Skapa dialog och en tydlig anmälningsväg

Dialogen behöver ske innan besluten i praktiken är fattade. Gör det enkelt för företag att lämna synpunkter, även anonymt, och säkerställ en process där varje ärende utreds, återkopplas och vid behov lyfts till politisk nivå.

5 Särredovisa och följ upp

Håll säljverksamhetens intäkter och kostnader åtskilda från annan kommunal verksamhet och redovisa principerna för kostnadsfördelning och prissättning. Använd den särskilda redovisningen som underlag för årligt återkommande utvärdering och beslut om åtgärder.

Gävle vågade låta sig granskas

Gävle kommun lät en extern aktör granska kommunens momspliktiga verksamheter. Granskningen gav en tydligare bild av vilka verksamheter som var lagliga och lämpliga, ledde till åtgärder där det behövdes och ökade medvetenheten inför nya avtal och verksamheter. Kommunen införde också möjlighet att anonymt anmäla osund konkurrens och en återkommande dialog med näringslivet.

Det här arbetet är inget som man gör en gång och sedan är det klart – det måste hållas levande.

Helene Åkerlind
f.d. kommunalråd i Gävle

Foto: Albin Bogren

Checklista för sund konkurrens

- Kommunen har en policy för kommunens säljverksamhet.
- All kommunal säljverksamhet är inventerad.
- Säljverksamhet som inte är laglig eller lämplig har åtgärdats eller är på väg att åtgärdas.
- Kommunen har en tidig dialog med näringslivet inför ny eller utökad säljverksamhet.
- Det finns en rutin för hur klagomål eller anmälningar från företag ska tas tillvara.
- Det förs en årlig dialog med näringslivet om konkurrenssituationen.

